कार्यक्रम सम्पन्न प्रतिवेदन

नगरपालिकाको कर्मचारीहरुका लागि परियोजना अभिमुखीकरण कार्यक्रम

तयार गर्ने: नुषराज श्रेष्ठ-परियोजना विज्ञ

२०८२/०३/२३

१. परीचय (General Information)

कार्यक्रम शीर्षक	नगरपालिकाको कर्मचारीहरुका लागि परियोजना अभिमुखीकरण कार्यक्रम
मिति	२०८२ साल असार २३ गते
स्थान	धनकुटा नगरपालिकाको सभाहल
आयोजक	लैङ्गिक हिंसा रोकथाम तथा प्रतिकार्यका लागि एकिकृत सेवा पहुँच परियोजना, PIU, धनकुटा नगरपालिका
सहजकर्ता	दशरथ राई, प्र.प्र.अ. धनपा र नुषराज श्रेष्ट, परियोजना विज्ञ, PIU, धनकुटा नगरपालिका
साझेदारी (भएमा)	नभएको
कार्यक्रमको प्रकार (तालिम,अभीमुखीकरण, कार्यशाला, परामर्श)	*कार्यक्रम अभीमुखीकरण*

२. कार्यक्रमको उदेस्य/एजेण्डा (Event Objective/Agenda)

- धनकुटा नगरपालिका संचालन भईरहेको लैंगिक हिंसा रोकथाम तथा प्रतिकार्यका लागि एकीकृत सेवा पहुँच परियोजनाको बारेमा जानकारी दिने नै मुख्य उद्धेस्य रहेको छ ।
- लैंगिक हिंसा अन्त्यका लागी परियोजना कार्यान्वयनमा रचनात्मक र सकारात्मक भुमिका निर्वाह गरि समाज परिवर्तनका संवाहक बन्न सक्ने कर्मचारीहरुको सहभागितामा बृद्धि गर्ने । कार्यक्रमको विषय बस्तु र कार्यतालिका अनुसुची-१ मा दिईएकोछ ।

३. कार्यक्रममा सहभागीहरुको विवरण (Participants Information)

धनकुटा नगरपालिकाको विभिन्न शाखा (प्रशासन योजना अनुगमन, सामाजिक विकास, आर्थिक विकास, आर्थिक प्रशासन, शिक्षा तथा खेलकुद र शहरी पूर्वाधार विकास), उपशाखाहरु, वडा सचिवहरु गरी जम्मा ४८ जना कर्मचारीहरु यस कार्यक्रमका सहभागी भएका थिए । उपस्थितिको विस्तृत विवरण अनुसुची-२ मा रहेकोछ । सहभागीहरुको लैङ्गिक खण्डीकृत तथ्यांक देहाय अनुसार रहेको छ ।

सहभागी विवरण	संख्या	प्रतिशत
महिला	१६	६६.६६
पुरुष	३२	३३.३३
अन्य (यौनिक अल्पसंख्यक)	००	००
जम्मा	४८	१००
बृहत जातिय समूह	४८	१००
दलित	०	०
जनजाती	२४	५०
ब्राम्हण/क्षेत्री	२४	५०

४. कार्यक्रमको निष्कर्ष (Event Summary)

यस प्रशिक्षण कार्यक्रममा सहभागी केन्द्रित विधी अन्तर्गत निम्न लिखित विधिहरू अपनाईएको थियो ।

- सहभागीको काम र अनुभवहरूको संक्षिप्त प्रस्तुति ।
- अन्तर्क्रियात्मक तरिका अपनाई सहभागीबीच सिक्ने वातावरणलाई सहज बनाउने ।
- लैङ्गिक समानता तथा हिंसा सम्बन्धी ऐन, नीति, रणनीति र यससँग सम्बन्धित संरचनाहरू आफ्नो पालिका सान्दर्भिक बनाउन समूहकार्य, प्रस्तुतीरण, समूह छलफल, केस स्टडी र भूमिका निर्वाह तथा खेलको माध्यमबाट प्रशिक्षण गरिएको थियो ।

सहभागीहरूले लैंगिक हिंसाबारे व्यवहारिक तथा सैद्धान्तिक क्षेत्रमा थप ज्ञान सीप प्राप्त गरेकाछन् सहभागीहरुको विषय बस्तुको ज्ञान कस्तो छ र तालिम दिईसकेपछि त्यसमा कति ज्ञान सीप थप भयो भनी पत्ता लगाउन तालिम शुरु हुन भन्दा अघि विषय बस्तु सम्बन्धी १२ वटा बहुबैकल्पिक उत्तर आउने प्रकारका प्रश्नहरु राखेर प्रि-टेष्ट र तालिम सम्पन्न पश्चात पोष्ट टेष्ट गरिएको थियो ।

५. मुख्य सिकाई र अबको बाटो (Key Takeaways and Next Steps)

- लैङ्गिक हिंसा सम्बन्धमा धनकुटा नगरपालिकामा प्रथम पटक यस प्रकारको तालिम भएको हुनाले सहभागिहरु सक्रिय सहभागी भएको ।
- प्रिटेष्ट र पोष्ट टेष्ट सहभागीका लागि नौलो विषय भएकाले सहभागीको परीक्षण र तालिमको उपलब्धी जाँच गर्न धेरै राम्रो विधि हुने ।
- स्रोत व्यक्तिहरुको प्रस्तुती सहभागीको मुल्याङ्कनमा असल देखिएको र आधारभूत विषय समेटेर सहभागीहरुलाई कार्यपत्र उपलब्ध गराएकाले फर्दर अध्ययनको अवसर भएको ।
- सहभागिहरुलाई तालिमको प्रमाणपत्र उपलब्ध नगराएको तर सहभागीहरुबाट प्रमाणपत्र माग भएको ।

६. अनुसुचीहरु (Annexes)

६.१ कार्यक्रमको विषय बस्तु Agenda/Content of the Event

दिन	समय	क्रियाकलाप	कैफियत
पहिलो दिन (२०८२/०३/२३)			
१.	८:००—८:३०	चिया खाजा, नाम रजिष्ट्रेशन	संयोजक
२.	८:३०—९:००	शुभारम्भ, परिचय, अपेक्षा सङ्कलन, प्रशिक्षण व्यवस्थापन, कार्यक्रमको उदेश्य	
३.	९:००—१०:३०	लैङ्गिक हिंसा सम्बोधन सम्बन्धि अवधारणागत स्पष्टता, हिंसाका कारण, स्वरुप तथा असरहरु जीवन चक्रमा आधारीत अवरोधहरु तथा किशोरकिशोरीहरु र यौनिक तथा अल्पसंख्यकहरुले सामना गर्नुपर्ने अवरोधहरु	धनकुटा नगरपालिका छलफल तथा प्रश्नोत्तर
४.	१०:३०—१२:००	एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रको प्रस्तुती (के, किन, कसरी केके सेवा प्रदान गर्छ)	धनकुटा अस्पताल
५.	१२:००—१:००	खाना	
६.	१:००—२:३०	नेपालमा लैङ्गिक हिंसा सम्बोधन गर्ने संवैधानिक, कानूनी व्यवस्था र सँस्थागत संरचना	कानून सम्बद्ध
७.	२:३०—४:००	लैङ्गिक हिंसा रोकथाम तथा प्रतिकार्यका लागी एकिकृत सेवा पहुँच परियोजनाको अभिमुखीकरण (पृष्ठभूमी उद्देस्य, सँस्थागत संरचना, परियोजनाको संभाग, क्रियाकलाप, आगामी कार्ययोजना) र लैङ्गिक हिंसा निवारण कोष	धनकुटा नगरपालिकामा
८.	४:००—४:१५	औपचारिक समापन	

६.२ कर्मचारीहरुका लागि परियोजना अभीमुखीकरण कार्यक्रम सम्बद्ध फोटोग्राफहरु

मिति २०८२/०३/२३ गते बिहान ७:३० बजे लैगिक हिंसा रोकथाम तथा प्रतिकार्यको लागि एकिकृत सेवा पहँच परियोजना सम्बन्धमा कर्मचारीहरुका लागि अभिमुखिकरण कार्यक्रमको उपस्थितिः-

सि.नं.	नाम, थर	ठेगाना	सम्पर्क नम्बर	दिन	हस्ताक्षर
१	श्री चित्तन तामाङ प्रमुख	धनकुटा नगरपालिका	९८५२०६०६६६	१	
२	श्री गोमादेवी खनाल उपप्रमुख	,,	९८४२०९४६६६	१	
३	श्री दशरथ राई प्र.प्र.अ.	,,	९८५२०३६१११	१	
४	श्री सीताराम गौतम	धनकुटा न.पा.	९८५२० ५००६८	१	
५	~~श्री लवबहादुर धुंगेल~~	—	—	१	—
६	श्री रमेश प्रताप दाहाल	धनकुटा नगरपालिका	९८५२०५०८९२	१	
७	श्री ओमराज भण्डारी	धनकुटा स्वास्थ्य शाखा	९८४२०८९८५६	१	
८	श्री कृष्ण खनाल	,, वातावरण	९८४२०५०७०४	१	
९	चिकारम राई	धनकुटा न.पा.	९८४२०६६६४२	१	
१०	आशा कुमारी मल्लिक	ध.न.पा.को का.	९८४६३०४१०६	१	
११	बीनादेवी राई	ध. न.पा. कार्यालय	९८५२०६१८८८	१	
१२	कृष्ण प्रसाद भण्डारी	धनपा १०	९८५२०६४११	१	
१३	छत्र ब० कार्की	धनपा-८	९८५२०५०६६५	१	
१४	सुमित प्रधान	,, - ६	९८४२१५६५३५	१	

सि.नं.	नाम, थर	ठेगाना	सम्पर्क नम्बर	दिन	हस्ताक्षर
१५	प्रेम प्रसाद निरौला	धनपा कार्यालय	९८४२१११४८४	१	[signature]
१६	मुकुन्द प्रसाद भण्डारी	,,	९८४२०६१६८६	१	[signature]
१७	रमा ढुंगाना	,,	9842426355	१	[signature]
१८	भक्तमान राई	,,	९८४२११५२२४	१	[signature]
१९	सुमना याङखुङ	,,	९८४२१०७०८०	१	[signature]
२०	कमला थापा	,,	९८६२६७५४०२५	१	[signature]
२१	मञ्जु राई	,,	९८४२११३६५९	१	[signature]
२२	मञ्जु कार्की	२ नं. वडा का. ध.	९८४२३६०७३	१	[signature]
२३	राजु गुरागाई	सा. वि. शाखा	९८४२० ६२६८१	१	[signature]
२४	रत्न कु. जिमी	ले. प्र.	९८४२०४४७६८	१	[signature]
२५	विकास अधिकारी	आ. वि. म.	९८४२०६३३५४२	५	[signature]
२६	क्षेत्र बहादुर क्षेत्री	रा. ५. बिभा.	९८४२०५१५७	१	[signature]
२७	नवराज खतिवडा	प्रा. स	९८४२०३७२११	१	[signature]
२८	तारणी श्रेष्ठ	प. स्वा. प्रा (इ.अ.म.)	९८४२०४०८९६	१	[signature]

सि.नं.	नाम, थर	ठेगाना	सम्पर्क नम्बर	दिन	हस्ताक्षर
२९	कुशल मिश्र	ध.न.पा. कार्यालय	९८५२०५०४५४	१	
३०	नारायण रायमाझी	ध.न.पा.-६ न	९८४२०३३६८६	१	
३१	मन कुमारी लिम्बु	धं.न.पा	९८४२४५०१८८	१	
३२	सुजता राई	ध.न.पा.-३ नं	९८६०३६६५३५२	१	
३३	नर बहादुर गुरुङ	धनपा	९८५४०५०८२३	१	
३४	रश्मि रम्जी	धं.नं.पा.-०५	९८४२४५०४३३	१	
३५	पिटर राई	ध.न.पा.	९८४२३०९६७६	१	
३६	देवेन्द्र थापा	ध.न. पा.	९८४२९९१०६२	१	
३७	मनिराम खड्का	-"-	९८४२१४८२४६२	१	
३८	सुनिता राई	ध.न.पा.	९८६२२१४०६९	१	
३९	बसन्त राई	ध.न.पा.ग.	९८४३८८३९९९	१	
४०	राम प्रकाश सिंह	ध.न.पा.	९८४१६५२०४२	१	
४१	चन्द्रकला पाण्डे	धं.न.पा.	९८६२००३५४८	१	
४२	तेज ब० थापा	ध.न.पा.को	९८५२०६१८५६	१	

सि.नं.	नाम, थर	ठेगाना	सम्पर्क नम्बर	दिन	हस्ताक्षर
४३	देव कुमारी वर्ले	चन्द्रकान्ता(पौडेल)	९८४२५१६२४०		[illegible]
४४	चन्द्र कुमारि राई	थ.न.पा-7	9866598402	2	[illegible]
४५	प्रमिला तामाङ	थ.न.पा-१	९८६५५३३०३१	१	[illegible]
४६	~~बिनोद~~ कविता राई	थ.न.पा.7	९८४२९०९६२२	१	[illegible]
४७	~~ढोनिला तामाङ~~	~~क.न.पा.~~			
४८	फूलमाया तामाङ	कं.न.पा.	९८४२०६१३८५	१	[illegible]
४९	बुद्ध राज श्रेष्ठ	,,	९८५२०२०६०५	१	[illegible]
५०	लोकेन्द्र बाग्ले	,,	९८		

लैङ्गिक हिंसाको अवधारणागत र कानूनी पक्षको प्रस्तुती र अन्तरक्रिया/छलफल

प्रस्तुतकर्ता
नुषराज श्रेष्ठ

आमधारणा

पुरुषत्व	**नारीत्व**
आक्रमक	कोमल
बलवान	लजालु
निर्णय गर्न सक्ने	निर्णय गर्न डराउने
आत्मनिर्भर	परनिर्भर
कठोर	नरम
विजयी	समर्पित
अधैर्य	धैर्य
जोखिम लिन सक्ने	कर्तब्य परायणता
हिंशक	सहनशीलता, प्रेम, दया
शासक	शासित

लिङ्ग(SEX) भनेको के हो ?

१. महिला, पुरुष, र अन्तरलिंगी (लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक)
- जैविक भिन्नता (biological- chromosomes, hormone level reproductive organ)
- शारीरिक भिन्नता (physical)
- योनाङ्गमा भिन्नता (genetic)

२. प्राकृतिक

३. अपरिवर्तनीय

४. सवै ठाउँ र समयमा एक समान

केही उखान टुक्काहरु

१. पोथी बासेको घर
२. खुट्टा भए जुत्ता हजार
३. छोरीको जन्म हारेको कर्म
४. छोराको कमाई झोलामा छोरीको कमाई खोलामा
५. स्वास्नीको कुरा सुन्ने जोइटिङ्ग्रे

लैङ्गिकता

लैङ्गिकता भनेको समाजद्वारा उपयुक्त भनि निर्धारण गरिएको महिला र पुरुषले निर्वाह गर्ने बेग्ला बेग्लै भुमिका, जिम्मेवारी र अवसर तथा तिनीहरुको बारेमा समाजमा रहेको मुल्य, मान्यता र धारणा भन्ने बुझिन्छ।

लिङ्ग का आधारमा पुरुष र महिला दुवैबाट समाजले अपेक्षा गरेको भुमिका लैङ्गिकता हो।

क्रमशः

६. छोरा भनेको बुढेसकालको सहारा
७. छोरा भनेको कुलको दिप
८. छोराले कि आँटले खान्छ कि ढाँटले खान्छ
९. अभागीको गाई मर्छ, भाग्यमानीको स्वास्नी मर्छ

परिवर्तित उखान टुक्काहरु

१. सुत्केरीलाई खसि घरमै बसी बसी
२. भाले पोथी साथी दुवै बासे जाती

उल्लेखित आम धारणा र उखान टुक्का जस्ता विचार लैङ्गिक हिंसाका जननी हुन

लैङ्गिक विभेदमा आधारित हिंसा सम्बन्धी सुचना सामाग्री

लैङ्गिक विभेदमा आधारित हिंसा

कुनै पनि व्यक्तिलाई उ महिला पुरूष वा लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक भएकै कारणले गरिने शारीरिक मानसिक र यौनिक रूपले पीडा दिने वा पुन्याउने खालका काम तथा सम्पूर्ण विभेदपूर्ण हिंसात्मक व्यवहारहरू नै लैगिंक विभेदमा आधारित हिंसा हो । लिङ्गको आधारमा गरिने भेदभाव, असमान व्यवहार एवं कसुरजन्य क्रियाकलापहरू लैङ्गिक हिंसा भित्र पर्दछन् । जुन सामाजिक लैङ्गिक विभेदबाट निर्देशित भइ गरिएको हुन्छ र यसलाई परिवर्तन गर्न सकिन्छ ।

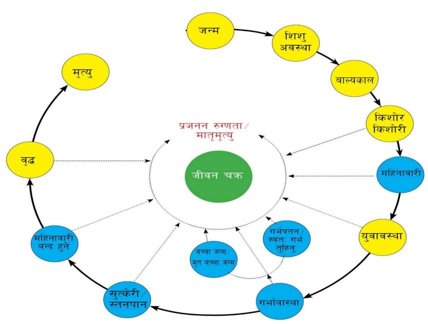

सामान्य भाषामा लैङ्गिकताको आधारमा कुनैपनि व्यक्तिको इच्छा विरुद्द गरिने क्रियाकलाप

- भौतिक
- मानसिक
- सामाजिक तथा साँस्कृतिक
- यौनजन्य हिंसा
- आर्थिक हिंसा

गर्भावस्था
लिङ्ग पहिचान गरी गर्भपतन, गर्भवती समयमा कुटपिट, बलपूर्ण गर्भधारण

वृद्ध अवस्था
विधवा (एकल महिला) लाई दुर्व्यवहार, जेष्ठ नागरिकलाई दुर्व्यवहार

शिशु अवस्था
केटी शिशु हत्या, संवेदनात्मक तथा शारीरिक हिंसा, खाना तथा स्वास्थ्य सुविधाको पहुँचमा विभेद

प्रजनन अवस्था
यौनसाथीबाट दुर्व्यवहार, वैवाहिक बलात्कार, दाइजोजन्य हिंसा र हत्या, मानसिक यातना, घरेलु हिंसा, अत्यधिक कार्यबोझ

बाल्यावस्था अवस्था
हाडनाता करणी तथा यौन दुर्व्यवहार, खाना, स्वास्थ्य तथा शिक्षामा भेदभाव, बाल वेश्यावृत्ति

किशोर अवस्था
आर्थिक बलपूर्ण यौन, कार्यस्थलमा यौन दुर्व्यवहार, बलात्कार, जबरजस्ती वेश्यावृत्ति, जबरजस्ती वा विना मन्जुरी विवाह

❖शारिरीक हिंसा
कुटपिट, जबरजस्ती, गर्भपतन गर्न लगाउन्, महिलालाई कामको बोझ थपेर दु:ख दिनु वा शारीरिक रुपमा घाऊ, चोटपटक वा क्षति पुग्ने गरि गरिने कुनै पनि प्रकारका हिंसा यस अन्तर्गत पर्दछन्।

❖मानसिक हिंसा
शारीरिक यातनाको डर, धाक, धम्की दिने, त्रासपूर्ण व्यवहार गर्ने, गालीगलौच गर्ने, अपशब्द बोल्ने, अरुका अगाडि होच्याउने, तिरस्कार गर्ने, झुठा बात लगाउने, घरबाट निकाला गर्ने, इच्छा विपरित काम गर्न लगाउने साथै बैचारिक, धार्मिक, साँस्कृतिक तथा परम्पराका आधारमा गरिने भेदभावलाई समेत जनाउँदछ।

❖सामाजिक साँस्कृतिक हिंसा
सामाजिक संस्कार, धर्म परम्परा वा रीतिरिवाजका आधारमा गर्ने हिंसाहरु जस्तै बालविवाह, बोक्सिको आरोप, झुमा, देउकी, वादी, बोक्सी, बहुविवाह, सुत्केरी तथा रजस्वलाको समयमा गरिने छुवाछुतको व्यवहार वा छाउपडि इत्यादि सामाजिक साँस्कृतिक हिंसा भित्र पर्दछन्।

❖आर्थिक हिंसा
सगोल वा निजि सम्पतीको प्रयोग गर्न वा रोजगारी वा आर्थिक श्रोत साधनको पहुंच वा प्रयोगमा बञ्चित गर्ने कार्यलाई जनाउँदछ।

• यौनिक वा यौन हिंसा

काम गर्ने स्थान, अध्ययन–अध्यापन गर्ने स्थान, सार्वजनिक यातायात वा अन्य सार्वजनिक स्थानमा, घरभित्र वा जुनसुकै स्थानमा गरिने बलात्कार, बलात्कारको प्रयास, यौन दुव्र्यवहार, यौनशोषण, जबरजस्ती संवेदनशील अगंहरु छुने वा छुवाउने जबरजस्ती वा झुक्याएर यौन चित्र फोटो वा फिल्म देखाउने वा जबरजस्ती संवेदनशील चित्र, फोटो वा फिल्म खिच्ने, यौनजन्य कुराकानी वा शब्दहरूको प्रयोग गर्ने वा यस्तै प्रकारका अन्य घटनाहरू यौनिक हिंसा भित्र पर्दछन् । यौनिक हिंसाको धेरै जसो घटनाहरू चिनेजानेकै व्यक्तिहरूबाट हुने गरेको तथ्याङ्कले देखाउँछ ।

बहु विवाह

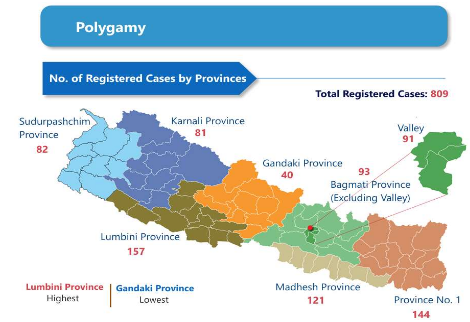

प्रदेशानुसार नेपालमा लैङ्गिक हिंसाको अवस्था- *नेपाल प्रहरीको सन २०२२ मा दर्ता भएका घटनाहरुको आधारमा*

क्र.सं.	हिंसाको प्रकार	जम्मा दर्ता भएको	कोशी प्रदेश	मधेश प्रदेश	बाग्मतीप्रदेश	गण्डकी प्रदेश	लुम्बिनी प्रदेश	कर्णाली प्रदेश	सुदुर प. प्रदेश	काठमाण्डौ भ्याल्ली	मानव वेचविखन नियन्त्रण विभाग
१	बलात्कार	२३८०	५१२	२८९	२६५	२११	३८९	१५७	२३४	३२३	००
२	बलात्कारको प्रयास	६५५	१४१	९३	६९	५०	१३०	४३	९२	३७	००
३	बाल यौन दुर्व्यवहार	३१४	९९	१७	४६	३७	३७	११	१२	५५	००
४	अप्राकृतिक यौन सम्बन्ध	३१	६	८	३	५	६	१	१	१	००
५	अपहरणपछि बलात्कार	७२	५	४७	३	३	१०	१	२	१	००
६	बलात्कार पछि हत्या	९	२	२	०	१	०	३	१	०	००
७	बहु विवाह	८०९	१४४	१२१	९३	४०	१५७	८१	८२	९१	००
८	बाल विवाह	५२	१०	१०	२	५	९	१०	४	२	००
९	घरेलु हिंसा	१७०००	१३३३	४४७३	१५६८	१४०९	२८६०	९८३	१३१६	३०५८	००
१०	बोक्सीको आरोप	४९	५	२८	४	०	७	२	२	१	००
११	मानव बेचविखन	१४५	१९	१०	६	१२	४०	३	९	२०	२६
१२	गैरकानूनी गर्भपतन	३७	९	१६	१	३	६	०	०	२	००
१३	छूवाछुत	१५	३	१	२	१	४	०	३	१	००

घरेलु हिंसा

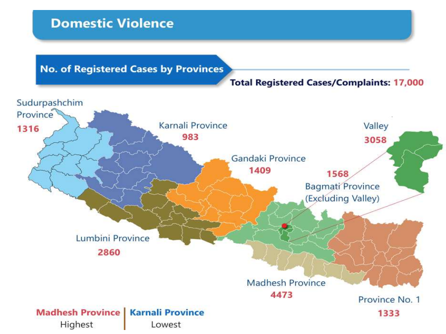

नेपालमा यौनजन्य हिंसाको अवस्था

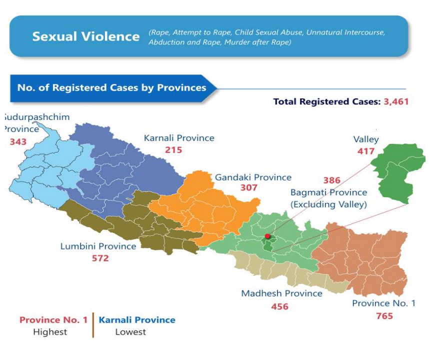

लैङ्गिक हिंसाको असर तथा प्रभावहरु

- शारीरिक हिंसाका कारण महिला तथा बालबालिकाहरू विभिन्न रोगहरूबाट ग्रसित हुने, अङ्गभङ्ग हुने, आत्मबल घट्ने तथा सामाजिक कार्यहरूमा सहभागी हुन नसक्ने गरि असरहरू पर्न सक्दछ ।
- यौनिक हिंसाबाट महिला तथा बालबालिकाहरूमा अनिश्चित गर्भ रहने, गर्भपतन हुने, यौनाङ्ग क्षतविक्षत हुने, ढाड कम्मर दुख्ने, तल्लो पेटको संक्रमण हुने, यौन रोगहरू तथा एच.आई.भीको जोखिम हुन सक्दछ ।
- मानसिक हिंसाबाट महिला तथा बालबालिकामा मानसिक असन्तुलन, मुटुको रोग, मधुमेह आदि जस्ता विभिन्न रोगहरू लाग्न सक्दछन् । महिलाहरूमा आत्मविश्वासको कमि भई काम गर्न मन नलाग्ने, एक्लोपन जस्ता मनोसामाजिक समस्याहरू देखा पर्न सक्छन् ।
- सामाजिक/सांस्कृतिक हिंसाका कारण महिला तथा बालबालिकाहरूको शारीरिक बौद्धिक विकासमा अवरोध हुने, दाईजोका कारण आत्महत्या हुन सक्ने, सानो उमेरमा विवाहले गर्दा धेरै बच्चा जन्माउन बाध्य गराईनुले स्वास्थ्य विग्रने, महिनावारी हुँदा बाहिर बस्नुपर्ने बाध्यताहरूले थप जोखिम निम्त्याउनुका साथै किशोरीहरूको पढाईमा समेत बाधा पुग्ने तथा बैदेशिक रोजगारीमा गएका पुरूषका श्रीमतीहरूमाथि समाजले चारित्रिक लान्छना लगाई उनीहरू आत्महत्या गर्न बाध्य हुनसक्छन् ।

लैङ्गिक हिंसाबाट कसरी बच्ने ?

आफूमाथि भएका हिंसाको प्रतिकार गरौं । सहेर नवसौं ।

तालिम प्राप्त मनोविमर्शकर्तासंग मनोविमर्श सेवा लिऔं । सबैसेवा एकैस्थानबाट लिन ओसिएमसी जाऔं ।

Principles

- Human Rights मानव अधिकार
- Non discrimination भेदभाव नगर्ने
- Survivor Centered पिडित केन्द्रित
- Accountability जवाफदेहिता

हिंसा सम्बन्धिका कानूनी दस्तावेजहरु

- नेपालको संविधान, २०७२
- गाली बेइज्जती ऐन, २०१६
- सार्वजनिक अपराध र सजाय ऐन, २०२७
- निजामति सेवा ऐन, २०४९
- विधुतीय (इलेक्ट्रोनिक) कारोबार ऐन, २०६३
- बोक्सीको आरोप सम्बन्धी (कसूर र सजाय)का सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन , २०७२
- कार्यास्थलमा हुने यौनजन्य दूर्व्यवहार नियन्त्रण ऐन, २०७१
- घरेलु हिंसा कसुर सजाय ऐन, २०६६

के गर्दा हिंसा घटाउन सकिन्छ ?

- हिंसाजन्य कार्यहरुलाई अपराधीकरण गर्दै नियन्त्रण गर्ने
- सामाजिक मूल्य मान्यताहरुमा सुधार गर्दै घटाउँदै लाने
- राहत तथा न्याय प्रदान गर्दै न्यूनिकरण गर्ने
- Prevention रोकथाम
- Response सम्बोधन
- Advocacy वकालत
- Capacity Building क्षमता विकास

हिंसा सम्बन्धिका कानून दस्ताबेजहरु

- छाउपडी प्रथा उत्मूलन निर्देशिका, २०६४
- घरेलु हिंसा (कसूर र सजांए) ऐन, २०६६
- कार्य स्थलमा हुने यौनजन्य दूर्व्यवहार निवारण ऐन,२०७१
- श्रमजीवि महिलाहरुप्रति डान्स रेस्टुरेन्ट, डान्सबार जस्ता कार्यस्थलमा हुने यौन उत्पिडन नियन्त्रण गर्न जारी गरिएको निर्देशिका, २०६५
- लैङ्गिक हिंसा निवारण कोष संचालन नियमावलि, २०६७ र दोस्रो संसोधन नियमावलि , २०७६ आदि.....

राम्रा अभ्यास

- विभिन्न ऐन, नियमावलि, निर्देशिका, कार्यविधिको निर्माण
- जिल्ला अस्पतालमा अवस्थित एकद्धार संकट व्यवस्थापन केन्द्रको (One Stop Crisis Management Centre, OCMC) स्थापना
- लैङ्गिक हिंसा निवारण कोषको स्थापना
- केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय तहसम्म तत्काल उद्धार राहत समिति गठन
- महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक मंत्रालयमा लैङ्गिक हिंसा निवारण शाखाको स्थापना

हिंसा अन्त गर्नको लागि हाम्रो भूमिका

- हिंसा निवारण सम्बन्धि कार्यवीधिको र मापदण्डहरुको निर्माण
- खण्डिकृत तथ्याङ्क संकलन र ब्यबस्थापन
- हिसा भोगेका महिला र बालिकाहरुको पुन:स्थापनाको लागि पून:स्थापना गृहको निर्माण
- लैङ्गिक हिंसा निवारण शाखाको स्थापना गर्न आवश्यक समनवयन र सहकार्य ।
- हिंसा पिडित महिलालाई पुन:स्थापना, संरक्षण र सशक्तीकरणको लागि बजेट विनियोजन गरी योजना तर्जमा, कार्यन्वयन, अनुगमन तथा मूल्याकन
- लैङ्गिक हिंसा निवारण कोषको स्थापना र परिचालन
- सेवा प्रदायक सरकारी र गैरसरककारी संघ, संस्थाहरुसंग सम्पर्क, सहकार्य ,समन्वयन र अनुगमन
- जिल्ला अस्पतालमा रहेको "एक द्बार संकट व्यवस्थापन केन्द्र " (OCMC) को नियमित अनुगमन र आवश्यक परेको सहयोग
- सूचना प्रवाहको ब्वस्थापन
- नियमित रुपमा अत्यावश्य सेवाहरुको बारेमा अनुगमन र मल्याङ्कन ।

राम्रा अभ्यास

- लैङ्गिक हिंसा भएमा खबर गर्ने नम्बरहरु
- ➢ प्रहरीको आपतकालिन निशुल्क नम्बर - १००
- ➢ प्रहरी प्रधान कार्यलयको महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक सेवा निर्देशनालय - ०१-४४१४७४५
- ➢ राष्ट्रिय महिला आयोगको हट लाईन निशुल्क नम्बर - ११४५
- ➢ महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक मंत्रालयको "लैङ्गिक हिंसा निवारण शाखा" -९८४१६०७६६४

हिंसा अन्त गर्नको लागि हाम्रो भूमिका

नगर पालिका तथा गाउंपालिका

- हिंसा पिडित महिला तथा बालिकाको तथ्याङ्क संकलन सम्बन्धि कार्यबीधि र मापदण्डको निर्माण,
- लैङ्गिक हिंसा सम्बनधि तथ्याङ्क सङ्कलन र ब्यपस्थापन,
- हिंसा निवारणको लागि योजना तर्जूमा कार्यन्वयन अनुगमन तथा मूल्याकन,
- हिंसा पिडित ब्यक्तिहरु राख्नको लागि आवास , खाना, स्वास्थ्य , शुरक्षा मनोपरामर्स र कानूनी परामर्शको लागि यथेस्ट मात्रामा बजेट बिनियोजन गरि कोषको स्थापना,
- स्थानीय तहको सेबा प्रदायक कर्मचारीहरुको क्षमता बिस्तार,
- स्थानीय तहका विभिन्न सेवा प्रदायक सरकारी र गैरसरककारी संघ, संस्थाहरुसंग सम्पर्क, सहकार्य र समन्वयन,
- द्रुत सूचना प्रवाहको ब्यवस्थापन ,
- कार्यपालिकाको नियमित बैठकमा लैङ्गिक हिंसा को अवश्थालाई नियमित बैठकको एजेन्डा बनाउने,
- समाजमा विध्यमान हिंसा हटाउनको लागि बजेटको बिनीयोजन र
- जिल्ला अस्तपतालमा रहेको "एक द्बार संकट ब्यवस्थापन केन्द्र " (OCMC) को नियमित अनॅगमन र आवश्यक सहयोग प्रदान गर्ने
- वडा वडामा मनोपरामर्श दाताहरु छनौट गरि आवश्यक तालिम प्रदान गर्ने ।

चुनौतिहरु

- हिंसा पिडित महिला तथा बालबालिकाहरु प्रबिधिमा त्यति साक्षताकार नहुन र पहुचमा कमि
- उजुरी गर्न नचाहनु
- सेवा प्रदान गर्ने संघ संस्थाहरुमा संयोजनको कमि
- विध्यमान नीति कानूनहरुको कार्यन्वयन फितलो
- महिलाहरु सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक, सांस्कृतिक र शैक्षिक रुपमा पछि
- राजनीतिक प्रतिबद्धतामा कमि
- प्रदेश र स्थानीय स्तरमा हिंसा सम्बन्धि आवश्यक नीति तथा कानून नहुनु
- हिंसा पिडित महिला तथा बालबालिकामाहरुमा अति आवश्यक सेवाहरुको जानकारी र पहूंचमा कमी र
- कानूनी प्रकृया जटिल हिंसा पिडित मैत्री नहुनु

हिंसा अन्त गर्नको लागि हाम्रो भूमिका

- न्यायिक समिति
- आफनो क्षेत्र भित्र लैङ्गिक हिसा , घरेलु हिंसा ,महिला हिंसाका घटेको वा नघटेको यकिन,
- हिंसा पिडित महिला र बालिकाले गुणस्तरीय अत्यावश्यक सेवाहरु पाए नपाएको यकिन,
- हिंसा पिडित महिला र बालिकाहरुको पहिचान,
- हिंसा पिडितहरुको गूणस्तरीय अत्यावश्यक सेवा प्राप्त गरे नगरेको सुनिश्तितता,
- पिडितहरुको लागि आवश्यक काननी प्रकृया सहज र छरितो भए नभएको यकिन,
- पिडित महिला तथा बालिकको लागि अत्यावश्यक सेवा सुबिधा प्रबाह गर्नको लागि आवश्यक पर्ने नीति नियम, निर्देशिका कानून भए नभएको यकिन गर्ने र नभएमा नगर । गांउ सभामा आवश्यक पहल,
- आफ्ने क्षेत्रमा भएको आश्रय गृह, पुन:स्थापना केन्द्र, बाल गृहको अवश्था र त्यसले प्रदान गरेको सेवा गुणस्तरीय भए नभएको यकिन गरि गुणस्तीर सेवा प्रवाह गर्नको लागि आश्यक सहयोग र
- लैङ्गिक हिंसा कोष स्थापना गर्नको लाग योजना तर्जम देखि सभा सम्म आवश्यक पहल गर्ने ।

कार्य स्थलमा हुने यौनजन्य दूर्व्यवहार निवारण ऐन,२०७१

यौनजन्य दूर्व्यवहार मानिने

- यौनजन्य आशयले शरीरका कुनै अंग छोएमा वा छुने प्रयास गरेमा,
- अश्लिल तथा यौनजन्य क्रियाकलापसंग सम्बन्धित शब्द चित्र, पत्रपत्रिका श्रव्य दृश्य, अन्य सूचना प्रविधि, साधन, बस्तु वा साागि्र प्रयोग वा प्रदर्शन गरेमा,

❑ लेखेर, बोलेर वा ईसाराले अश्लील तथा यौनजन्य आशय प्रर्दशन वा प्रकट गरेमा,

❑यौनजन्य क्रियाकलापको लागि प्रस्ताब गरोमा,

❑यौनजन्य आशयले जिस्काएमा वा हैरानी दिएमा,

यी माथि भनिएका बाहेक शैक्षिक सूचनामूलक, अनुसन्धान, उपचार वा बचाउने सिलसिलामा गरिएको कुनै पनि काम कारबाहीलाई यौनजन्य दर्व्यवहार गरेको मानिन्छ।

- आचार सहिंता बनाई कार्यन्वयन गर्ने गराउने
- उजुरी सुनवाई सम्बन्धि कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन गराउन

धन्यवाद ।

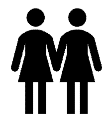

अन्तमा

महिलाहरु शताब्दीऔं देखि संरचनात्मक मारमा छन्। यो संरचनात्मक बिभेद कुनै एक ब्यक्ति वा समूहको प्रयासले मात्र सजिलै तोड्न सम्भब छैन। यसका लागि ब्यक्ति , समाज र सबैको एक्यबद्धता र प्रतिबद्धताको खांचो छ।

धन्यबाद

लैङ्गिक हिंसा रोकथाम तथा प्रतिकार्यको लागि एकिकृत सेवा पहुँच परियोजना

INSTITUTIONALIZING GENDER BASED VIOLENCE RESPONSE IN NEPAL PROJECT (IGBVRN)

परियोजनाको परिचय र कार्यान्वयनको अवस्था

ऐतिहासिक र मार्मिक र तस्विर

आयोजनाको पृष्ठभूमी

- संघियता कार्यान्वयनसंगै सामाजिक सेवा प्रवाह सम्बन्धी कार्यहरु कार्यान्वयन र अनुगमनको अधिकार स्थानीय तहमा
- OCMC को सेवा प्रवाहमा आवस्यक कर्मचारी र सवैको पहुँचको प्रश्न
- लैङ्गिक हिंसाका अभिलेख व्यवस्थापन, केस व्यवस्थापन, कार्यविधि तथा मापदण्ड, अपुर्ण मामला समाधान र लैङ्गिक हिंसा न्यूनीकरण कोषको परिचालनमा समस्या रहेको
- अध्ययनले हिंसाका मामला बढ्दै गएको देखिनु
- स्थानीय तहमा लैङ्गिक हिंसा न्यूनीकरणका लागि प्राविधिक तथा व्यवस्थापकीय क्षमतामा सुधारको आवस्यकता

प्रदेशानुसार नेपालमा लैङ्गिक हिंसाको अवश्था(*नेपाल प्रहरीको सन २०२२ मा दर्ता भएका घटनाहरुको आधारमा*

क्र.सं.	हिंसाको प्रकार	जम्मा दर्ता भएको	कोशी प्रदेश	मधेश प्रदेश	बाग्मती प्रदेश	गण्डकी प्रदेश	लुम्बिनी प्रदेश	कर्णाली प्रदेश	सुदुर प. प्रदेश	काठमाण्डौ भ्याल्ली	मानव वेचविखन नियन्त्रण विभाग
१	बलात्कार	२३८०	५१२	२८९	२६५	२११	३८९	१५७	२३४	३२३	००
२	बलात्कारको प्रयास	६५५	१४१	९३	६९	५०	१३०	४३	९२	३७	००
३	बाल यौन दुर्व्यवहार	३१४	९९	१७	४६	३७	३७	११	१२	५५	००
४	अप्राकृतिक यौन सम्बन्ध	३१	६	८	३	५	६	१	१	१	००
५	अपहरणपछि बलात्कार	७२	५	४७	३	३	१०	१	२	१	००
६	बलात्कार पछि हत्या	९	२	२	०	१	०	३	१	०	००
७	बहु विवाह	८०९	१४४	१२१	९३	४०	१५७	८१	८२	९१	००
८	बाल विवाह	५२	१०	१०	२	५	९	१०	४	२	००
९	घरेलु हिंसा	१७०००	१३३३	४४७३	१५६८	१४०९	२८६०	९८३	१३१६	३०५८	००
१०	बोक्सीको आरोप	४९	५	२८	४	०	७	२	२	१	००
११	मानव बेचविखन	१४५	१९	१०	६	१२	४०	३	९	२०	२६
१२	गैरकानूनी गर्भपतन	३७	९	१६	१	३	६	०	०	२	००
१३	छूवाछुत	१५	३	१	२	१	४	०	३	१	००

पालिका छनौटका आधार

- स्थानीय तहको सामाजिक विकास महाशाखा/शाखा र महिला विकास शाखा/उपशाखाको जनशक्तिको अवस्था
- लैंगिक हिंसाका विषयलाई सम्बोधन गर्न प्रयासरत पालिका
- विश्व बैंकको परियोजना लागु भइरहेका स्थानीय तहहरु
- पालिकाहरुको परियोजना कार्यान्वयनको ईच्छा र भौगोलिक विविधता

परियोजनाको परिचय

परियोजनाको नाम: लैङ्गिक हिंसा रोकथाम तथा प्रतिकार्यका लागि एकिकृत सेवा पहुँच परियोजना

Institutionalizing Gender Based Violence & Response in Nepal (IGBVRN)

आयोजनाको अवधि: ३ वर्ष

१)आयोजना शुरु हुने वर्ष:२०८०/०८१
२)आयोजना समाप्त हुने वर्ष:२०८२/०८३

अनुदान सहयोग : विश्व बैंक (World Bank)

व्यवस्थापन तथा कार्यान्वयन नेतृत्व: म.वा.ज्ये.ना. मन्त्रालय

परियोजना विकासका उद्देश्यहरू

Project Development Objectives (PDO)

स्थानीय तहहरुमा महिला र बालिकाहरूको लैङ्गिक हिंसा रोकथाम तथा प्रतिकार्यका लागि एकिकृत तथा बहुपक्षिय सेवामा पहुंच बढाउने ।

बहुपक्षिय सेवा भन्नाले यी ५ मध्ये कम्तिमा दुई किसिमका सेवाहरुसम्म पहुच भएको भनेर बुझ्नुपर्दछ:

- *स्वास्थ्य (medical),*
- *मनोसामाजिक (psychosocial) ,*
- *सुरक्षा (security),*
- *कानुनी (legal), र*
- *जीविकोपार्जन समर्थन (livelihood support) ।*

परियोजना लागु हुने प्रदेश तथा स्थानिय तह

- **कोशी प्रदेश**
  - -मेचीनगर नगरपालिका
  - -धनकुटा नगरपालिका
  - -उर्लाबारी नगरपालिका
  - -भोटखोला गाँउपालिका
- **लुम्बिनी प्रदेश**
  - -रामग्राम नगरपालिका
  - -तिलोत्तमा नगरपालिका

सँस्थागत संरचना

- महिला बालबालिका तथा ज्येष्ठ नागरिक मन्त्रालय
  (निर्देशक समिति र परियोजना व्यवस्थापन ईकाई Steering committee, Project Management Unit)
- विश्व बैंक (परामर्शदाता समूह)
- प्रदेश स्तरिय समन्वय समिति
- परियोजना कार्यान्वयन ईकाई Project Implementation Unit
- GBV Platform (मञ्च)
- PIU को सचिवालय टिम....

परियोजनाको मुख्य क्रियाकलापहरु

क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमहरु

- **स्थानीय तहका कर्मचारी**
- **अग्रपंतिमा रहेर पिडितहरुलाई प्राथमिक response दिने टोली** (GBV Frontline Worker)
- **सेवा प्रदायक संस्थाहरु** (महिला अधिकार र/वा GBV मा काम गर्ने गैरसरकारी संस्थाहरू र संरचनाहरू)
- जनप्रतिनिधिहरुको लागि क्षमता अभिवृद्धि तालिम
- समुदायस्तरमा चेतनामूलक कार्यक्रम
- सूचना, शिक्षा तथा सञ्चार **(IEC materials)** प्रयोग
- *Behaviour Change Communication-BCC रणनीतिहरूको निर्माण र विस्तारमा जोड, प्राविधिक सहयोग र विशेस गरी प्रहरी, न्यायिक समिति, मेलमिलापकर्ता, OCMC, कानुनी सेवा प्रदायक आदि जस्ता संयन्त्रहरुको अभ्यासमा थप सहजीकरण गर्न प्रोत्साहन गर्नेछ ।*

१. लैङ्गिक हिंसा सम्बोधनका लागि पालिका स्तरमा संस्थागत प्रतिकार्य संयन्त्र निर्माण गरी क्रियाशील बनाउने ।

- लैंगिक हिंसा सम्बोधनका लागि पालिकास्तरमा कार्यान्वयन संयन्त्र निर्माण गर्ने (PIU) गठन।
- पालिकास्तरमा लैंगिक हिंसा निवारणका लागि समन्वयात्मक संयन्त्र (GBV-Platform) को निर्माण गर्ने
- लैंगिक हिंसा को घटना व्यवस्थापनको तथ्यांकलाई GBVIMS प्रणालीमा लागु गर्ने ।
- लैंगिक हिंसा निवारणका लागि संस्थागत क्षमताको अभिवृद्धि गर्ने (कार्यविधि, निर्देशिका, संप्रेषण प्रणालीको व्यवस्था) ।

३. परियोजना व्यवस्थापन

परियोजना व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (Project **MIS**)

- परियोजना कार्यान्वयन तथ्याङ्क व्यवस्थापन गर्न, प्रगतिको अनुगमन, व्यवस्थापन र जवाफदेहिता उद्देश्यका लागि प्रगति रिपोर्टहरू स्वचालित गर्न एक MIS को व्यवस्था गरिने छ ।

बेसलाइन र एन्डलाइन सर्भे *(Baseline and Endline surveys)*

- परियोजना विकासका उद्देश्यहरू (PDO) सूचकहरूको उपलब्धि मापन गर्न बेसलाइन र एन्डलाइन सर्भे सर्वेक्षणहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
- परियोजना कार्यान्वयन सम्बद्ध अध्ययन अनुसन्धान, अनुगमन पृष्ठपोषण, अनुभव/ज्ञान व्यवस्थापन,भावी नीति निर्माणमा सहयोग

२. लैङ्गिक हिंसा सम्बोधनका लागि गुणस्तरीय र पहुंचयोग्य सेवाको अभिवृद्धि गर्ने ।

सेवाको गुणस्तरमा सुधार ल्याइ महिला तथा बालिकाहरूको पहुँच वृद्धि गर्ने ।

केहि प्रमुख नमुना अभ्यासहरु गरिने छ-

- सामुदायिक स्वास्थ्यकर्मीहरू तथा स्थानीय महिला अगुवाहरु पहिचान गरी केसवर्करको प्रशिक्षण दिइनेछ (through community response model)
- कम्तिमा १ मोबाइल क्लिनिकहरू सञ्चालन गरिने ।
- पालिकामा कम्तिमा २ सेफ स्पेसहरु (महिला मैत्री स्थल) स्थापना गरिने ।
- पुरुष सञ्जाल गठन र परिचालन
- मनोसामाजिक परामर्श

हालसम्मको प्रगति अवस्था

- परियोजनाको प्रस्तावित कार्यक्रमहरुका बारेमा सरोकारवाला संघ/सँस्थाहरुसँग प्रारम्भिक छलफल तथा अन्तरक्रिया भएको ।
- २०८१/५/३० मा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको संयोजकत्वमा परियोजना कार्यान्वयन ईकाई (PIU) गठन भई क्रियाशील रहेको ।
- लैङ्गिक हिंसा विरुद्धको १६ दिने अभियान अन्तर्गत सचेतनामूलक कार्यक्रम, सडक नाटक र कथाघेरा काठमाण्डौसंगको सहकार्यमा २ ठाउं सृजनात्मक नाटक (Creative Theater) प्रदर्शन गरिएको ।
- अन्तर्राष्ट्रिय महिला दिवसको अवसरमा महिला सशक्तिकरण सम्बन्धी प्यानल डिस्कसन, रेडियो कार्यक्रम र धनकुटा घोषणा पत्र जारी गरिएको ।

हालसम्मको प्रगति अवस्था

- पुरुष सञ्जाल गठन तथा संचालन कार्यविधि नगर कार्यपालिकाको बैठकले पास गरी स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन गरेको ।
- ३५ सदस्यीय पुरुष सञ्जाल गठनङ नियुक्ती र तालिम
- जनप्रतिनिधिको क्षमता विकास तालिम
- अग्रपङ्तिमा रहेर काम गर्ने र सामाजिक संघ संस्थाहरुलाई तालिम

लैंङ्गिक हिंसासम्बन्धी एकद्वार सङ्कट व्यवस्थापन केन्द्र
One-Stop Crisis Management Center (OCMC)
अवधारणा

आगामी आ.ब. को कार्यक्रमहरु

क्र.स.	कार्यक्रम/ क्रियाकलाप
१	परियोजना कार्यान्वियन इकाई (PIU) द्धारा संचालन गर्ने क्षमता अभिवृद्धि (तालिम, अन्तरक्रिया, अभीमुखीकरण, समिक्षा तथा कार्यशाला गोष्ठी) कार्यक्रम
२	किशोर किशोरीहरुको समग्र विकासका लागि रुपान्तरण कार्यक्रम
३	जनचेतना अभिबृद्दि कार्यका लागि सञ्चार अभियानहरु (सामाजिक सञ्जाल,टिभी,रेडियो,आई ई सी सामाग्री पोष्टकार्ड अदि)
४	दिवसीय कार्यक्रम
५	परियोजना सम्बन्धि अवलोकन भ्रमण
६	महिला मैत्री स्थल (Safe Space) पहिचान र संचालन
७	सामुदायिक प्रतिकार्य Community Response Model (CRM)

उद्धेश्य

- OCMC को अवधारणा र स्थापना पृष्ठभूमि बुझाउने।
- OCMC द्वारा प्रदान गरिने प्रमुख सेवा क्षेत्रहरूको स्पष्ट जानकारी दिनु।
- OCMC को सेवा प्रवाह प्रक्रिया (Flow Process) लाई चरणबद्ध रूपमा व्याख्या गर्नु।
- स्थानीय तहमा OCMC को सञ्चालनमा संलग्न समितिहरू र तिनीहरूको भूमिकाबारे जानकारी दिनु।
- प्रभावित व्यक्तिले सेवा प्राप्त गर्ने सम्पूर्ण प्रणालीप्रति सहभागीहरूलाई सचेत र सम्वेदनशील बनाउनु।

क्र.सं.	क्रियाकलाप
१	SOP guideline निर्माण तथा अभीमुखीकरण
२	क्षमता विकास तालिम(जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, संघ/सँस्था, सञ्जाल तथा समुदायस्तरका समूह/सँस्थाहरु)
३	पुरुष सञ्जाल सदस्यहरुका लागि क्षमता अभिबृद्दि तालिम
४	पुरुष सञ्जाल लगायत सरोकारवाला संघ/संस्था सदस्यहरुको बैठक, अन्तरक्रिया, समिक्षा
५	हिंसा पिडितको उद्धार, सीप विकास र आय आर्जनमा सहयोग
६	तत्काल आवस्यक हुने तथा PIU ले निर्णय गरी संचालन गर्ने सृजनात्मक क्रियाकलापहरु (Inovative Activities)
	अनुगमन, मुल्याङ्कन तथा पृष्ठपोषण

लैङ्गिक हिंसाका प्रकारहरु

१) बलात्कार

२) यौनजन्य दुर्व्यवहार

३) शारीरिक हिंसा

४) जवर्जस्ती विवाह

५) अधिकारबाट वञ्चित

६) मानसिक हिंसा

One-Stop Crisis Management Center (OCMC)

➢शुरुवात २०६८/६९ देखी
➢आ.व. २०७४/७५ देखी धनकुटा जिल्लामा शुरुवात गरिएको

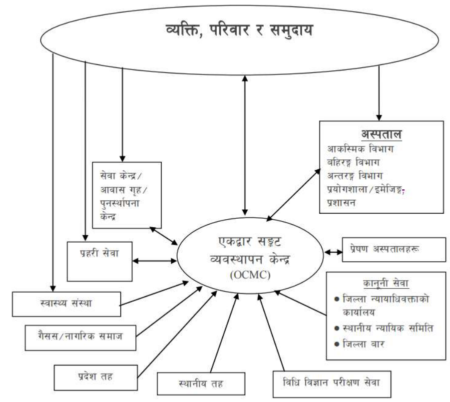

एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रको उद्देश्य

लैङ्गिक हिंसासम्बन्धी एकद्वार सङ्कट व्यवस्थापन केन्द्र स्थापना गरी हिंसा **प्रभावितहरुलाई स्वास्थ्य उपचार लगायत अन्य** आवश्यक सेवाहरु एकीकृत रुपमा उपलब्ध **गराउने व्यवस्था मिलाई लैङ्गिक हिंसा नियन्त्रणमा** योगदान पुऱ्याउने ।

केन्द्रबाट प्रदान गरिने सेवाहरु

बहुपक्षीय संयोजन प्रकृयाद्वारा प्रदान गरिने सेवाहरु:

- स्वास्थ्य उपचार,
- चिकित्साजन्य प्रमाण संकलन एवं संरक्षण,
- मानसिक एवम् मनोसामाजिक परामर्श
- सुरक्षा (District Police)
- आश्रय (MOWCSW established Safe Homes & Rehab Centers)
- कानुनी उपचार (District Attorney, District Bar Associaltion)
- पुनर्स्थापना (CDO, Other Govt Agencies and NGOs/CSOs)

मार्गदर्शक सिद्धान्त

- **बिना भेदभाव** सबै हिंसा पीडित वा प्रभावितलाई स्वास्थ्य सेवा, कानूनी उपचार, सुरक्षा, सुरक्षित आवास, पुनर्स्थापना तथा अन्य आवश्यक परामर्श सेवा **एकद्वार-प्रणालीमार्फत** उपलब्ध हुने कुरा सुनिश्चित गर्ने ।
- लैङ्गिक हिंसा पीडित वा प्रभावितले **बारम्बार सम्बन्धित निकायमा घटना विवरणदोहोऱ्याउन नपर्ने** र **पुनः मानसिक पीडा सहनुपर्ने** अवस्थाकोअन्त्य गर्ने ।
- सेवाप्रवाहमा **एकद्वार-प्रणाली कायम गर्ने** ।
- लैङ्गिक हिंसा पीडितहरूको एकीकृत व्यवस्थापनका लागि स्थानीय तह, सम्बन्धित निकाय र संस्थाहरूबीच **साझेदारी एवम् सहकार्य गर्ने** ।
- लैङ्गिक हिंसा पीडित वा **प्रभावितकोसुरक्षा तथा गोपनीयता** कायम राख्ने।
- सबै सरोकारवालाहरूको सहभागितामा **आचारसंहिता** तयार गरी सोको **पालना** गर्ने र गराउने ।

सेवा दिनुपर्ने व्यक्ति र समूह

- सबै किसिमका **लैङ्गिक हिंसा**बाट प्रभावित व्यक्ति,
- **मानव बेचविखन** तथा ओसारपसारमा परी हिंसामा परेका **महिला वा बालबालिका**,
- लैङ्गिक हिंसाको जोखिमा रहेका **वेवारिसे** एवं शारीरिक तथा मानसिकरुपले **अशक्त महिला तथा बालबालिका**,
- लैङ्गिक हिंसापीडित **एकल महिला**, **अपांगता** भएका **महिला, बालबालिका** वा **ज्येष्ठ नागरिक** महिला,

क्रमश..........

- सशस्त्र द्वन्द्व तथा प्राकृतिक विपद्का कारण हिंसामा परेका र पर्नसक्ने महिला वा बालबालिका,
- एच.आई.भी. तथा एड्सबाट संक्रमित भई लैङ्गिक हिंसाबाट प्रभावित महिला वा बालबालिका,
- मानसिक स्वास्थ्यमा गम्भीर समस्या उत्पन्न भएको कारणले घर वा सार्वजनिक स्थानमा अलपत्र अवस्थामा जीवन जिउन वाध्य महिला तथा बालबालिका ।

लैङ्गिक हिंसा व्यवस्थापन समन्वय समिति

- प्रमुख जिल्ला अधिकारी — अध्यक्ष
- जिल्ला समन्वय अधिकारी — सदस्य
- केन्द्र रहेको तहको महिला तथा बालबालिका शाखा प्रमुख — सदस्य
- जिल्ला प्रहरी प्रमुख — सदस्य
- जिल्ला न्यायाधिवक्ता — सदस्य
- जिल्ला शिक्षा विकास तथा समन्वय एकाइ प्रमुख — सदस्य
- मामला व्यवस्थापन समितिको संयोजक — सदस्य
- नेपाल वार एशोसियसन जिल्ला एकाईका अध्यक्ष — सदस्य
- महिला तथा बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक सेवा प्रमुख, जिल्ला प्रहरी कार्यालय — सदस्य

लैङ्गिक हिंसा व्यवस्थापन सल्लाहकार समिति

- **जिल्ला समन्वय समितिको प्रमुख — अध्यक्ष**
- **जिल्ला समन्वय समितिको उप-प्रमुख — सदस्य**
- **सम्बन्धित अस्पताल विकास समितिको अध्यक्ष — सदस्य**
- **जिल्लाभित्र रहेका सबै गाउँपालिकाका उपाध्यक्ष र नगरपालिकाका उप-प्रमुखहरू — सदस्य**
- **जिल्ला समन्वय अधिकारी — सदस्य-सचिव**

लैङ्गिक हिंसा व्यवस्थापन समन्वय समिति

- लैंङ्गिक हिंसासम्बन्धी कार्य गर्ने गैससका प्रतिनिधिमध्येबाट (२ जना) सदस्य
- सुरक्षित आवास गृह र पुनर्स्थापना केन्द्रका प्रमुखहरु (२ जना) सदस्य
- सङ्कट व्यवस्थापन केन्द्रको सम्पर्क व्यक्ति — सदस्य
- अस्पताल प्रमुख - सदस्य-सचिव

सम्वन्धित जिल्लामा लैंङ्गिक हिंसाका क्षेत्रमा कार्यरत अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था, अन्तर्राष्ट्रिय नियोग तथा परियोजनाहरुलाई आमन्त्रित सदस्यको रुपमा राख्न सकिनेछ ।

सल्लाहकार समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार

- लैङ्गिक हिंसाविरुद्धका प्रतिकारात्मक प्रवर्द्धनात्मक, उपचारात्मक तथा पुनर्स्थापनासम्बन्धी कार्यहरू गर्न लैङ्गिक हिंसा व्यवस्थापन समन्वय समितिलाई नीतिगत निर्देशन दिने ।
- लैङ्गिक हिंसा व्यवस्थापनसम्बन्धी कार्यहरूलगायत एकद्वार सङ्कट व्यवस्थापन केन्द्रको अनुगमन गरी आवश्यक निर्देशन दिने ।
- एकद्वार संकट व्यबस्थापन केन्द्रकोसुदृढीकरण गर्न तथा अल्पकालीन आवास गृह एवम् पुनर्स्थापना केन्द्र सञ्चालनका लागि आवस्यक वित्तीय स्रोतको ब्यवस्थापन गर्ने ।

समन्वय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार

- **केन्द्रलाई** मार्गदर्शन, समन्वय र संरक्षण ।
- हिंसा पीडितहरुको मामलामा छलफल, मेलमिलाप, पुनर्स्थापना तथा अदालतमा पठाउन निर्णय र कार्यान्वयन गर्न सहजीकरणको भूमिका निर्वाह गर्ने ।
- केन्द्रबाट सम्पादित कार्यहरुको नियमित अनुगमन र समीक्षा गरी समस्याको समाधान गर्ने ।
- केन्द्रबाट प्राप्त हुने सेवाको प्रचार प्रसार एवं लैङ्गिक हिंसा विरुद्धमा जनचेतना वृद्धि गर्ने रणनीति तयार गर्ने ।

समन्वय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार (क्रमशः)

- केन्द्रबाट प्रदान हुने सेवाको सुनिश्चितताका लागि थप आर्थिक श्रोतको व्यवस्था गर्ने । विभिन्न निकायहरुको सहयोगमा लैङ्गिक हिंसा पुनर्स्थापना कोष स्थापना गर्ने ।
- यौनजन्य हिंसाबाट प्रभावित वालिकां + किशोरीहरुलाई आवाशीय शिक्षाका लागि जिल्लास्थित निकायहरुसँग समन्वय गरी व्यवस्था मिलाउने ।
- लैङ्गिक हिंसा प्रभावित व्यक्तिहरुको थप सेवा एवमं पुनर्स्थापन गर्नु परेमा स्थानीय तहसँग समन्वय गर्ने ।
- लैङ्गिक हिंसा एकिकृत बार्षिक कार्ययोजना तयार गरी सो कार्ययोजना कार्यान्वयन एवम उपलब्धीको बारेमा **चौमासिक समिक्षा** गर्ने ।

मानव संसाधन

- अस्पतालमा कार्यरत जनशक्ति बाहेक थप जनशक्ति आवश्यक पर्ने भएमा समन्वय समितिको निर्णयानुसार सेवा करारमा स्टाफ नर्स भर्ना गर्न सकिनेछ ।
- सम्बन्धित अस्पतालले मौजुदा स्वास्थ्यकर्मीबाट देहाय वमोजिम जनशक्तिको व्यवस्था गर्नुपर्ने छ ।
  - मेडिकल अधिकृत (अस्पतालमा कार्यरत मध्येबाट) १ जना
  - अस्पतालमा कार्यरत स्टाफ नर्स FOCALPERSON १ जना

मामिला व्यवस्थापन समिति

- एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र प्रमुख (चिकित्सक वा मेडिकल अधिकृत) संयोजक
- फरेन्सिक विशेषज्ञ /मेडिको लिगलबाट तालिम प्राप्त चिकित्सक सदस्य
- जिल्ला न्यायाधिवक्ता कार्यालयको अधिकृत प्रतिनिधि सदस्य
- केन्द्र रहेको स्थानीय तहको स्वास्थ्य तथा सामाजिक शाखा प्रमुख सदस्य
- अस्पतालको आकस्मिक विभाग प्रमुख सदस्य
- अस्पतालको नर्सिङ प्रमुख सदस्य
- जिल्ला प्रहरी कार्यालय, महिला तथा बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक सेवा एकाइ प्रमुख सदस्य
- सुरक्षित आवासगृह/पुनर्स्थापना केन्द्रको प्रमुख सदस्य
- एकद्वार व्यवस्थापन केन्द्रको सम्पर्क व्यक्ति सदस्य सचिव

मानव संसाधन

देहायका विषय विज्ञहरु टेलिफोन सम्पर्कमा (On Call) उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेः

- चिकित्सक (आवश्यकता र उपलब्ध भए अनुसार विषय विशेषज्ञ सहित),
- स्टाफ नर्स आवश्यकता अनुसार,
- **जिल्ला न्यायाधिवक्ता वा निजले तोकेको जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालयको अधिकृतस्तरको प्रतिनिधि वा जिल्ला वार अधिवक्ता,**
- प्रहरी अधिकृत र आवश्यकता अनुसार अन्य दर्जाको प्रहरी जनशक्ति ।

मामिला व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार

- असामान्य अवस्थाका लैङ्गिक हिंसाका घटना आएमा वैठक बसी व्यवस्थापन योजना बनाउने ।
- लैङ्गिक हिंसा प्रभावितका लागि उपचार, चिकित्साजन्य कानूनी **प्रमाण** एवं **सोको सुरक्षा**का लागि आवश्यक पर्ने **औजार, उपकरण, औषधि** आदिको व्यवस्थाका लागि जिल्ला समन्वय समितिमा अनुरोध गर्ने ।
- असामान्य/जटिल प्रकृतिको घटना भएको अवस्थामा अस्पताल प्रमुख समक्ष वा समन्वय समितिमा पेश गर्ने तर आकस्मिक अवस्थामा प्रमुख जिल्ला अधिकारीलाई अनुरोध गरी जतिसक्दो चाँडो निर्णयमा पुग्ने ।

OCMC सेवा प्रवाहको चरणहरू

- पहिचान: पीडितको पहिचान र प्राथमिक सहायता।
- सिफारिस: सम्बन्धित निकाय वा व्यक्ति मार्फत OCMC मा सिफारिस।
- सेवा प्रदान: स्वास्थ्य, परामर्श, कानुनी र सुरक्षा सेवा उपलब्ध गराउने।
- अनुगमन: सेवा प्रभावकारिता सुनिश्चित गर्न नियमित अनुगमन।
- पुनःस्थापना: पीडितको पुनःस्थापना र सामाजिक पुनःएकीकरणमा सहयोग।

Role of Medical professionals

- Emergency medical care
- Confidentiality and consent
- Medical documentation
- Forensic evidence collection
- Psychological first aid
- Referral services
- Health education and counseling
- Reporting and coordination

Medical Documentation

- Proper documentation of injuries and findings on a medico-legal report.
- Maintenance of chain of custody when collecting forensic evidence.

Emergency Medical Care

- Immediate treatment of physical injuries, wounds, and trauma.
- Management of sexual violence cases (e.g., post-rape care, STI prophylaxis, emergency contraception).

Forensic Evidence Collection

- Collection of evidence such as swabs, clothing, or biological samples in cases of sexual or physical assault.
- Ensuring proper labeling, sealing, and transfer to forensic labs if needed.

Confidentiality and Consent

- Ensuring informed consent before any examination or procedure.
- Guaranteeing privacy and confidentiality, especially during interviews and exams.

Psychological First Aid

- Offering immediate support and comfort to stabilize emotional distress.
- Referral to counselors or psychiatrists if further psychological intervention is required.

Referral Services

- Coordinating with police, legal, shelter, and social services.
- Ensuring continuity of care by referring to internal hospital departments or external partners.

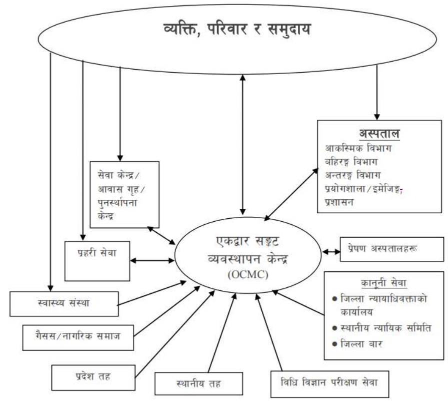

Health Education, Counseling and rehabilitation

- Educating survivors about health risks, follow-up care, and safety planning.
- Providing guidance on reproductive health and infection prevention.

एकद्वार संकट ब्यबस्थापन केन्द्र

आ.व.२०८१।८२ को समिक्षा

Reporting and Coordination

- Timely and accurate reporting to authorities (as per legal mandates).
- Participating in multi-sectoral case conferences for survivor management.
- Attending legal procedures as expert witness.

क्रमश.....

- OCMC मा आ.व. २०८१/८२ मा ४० जनालाई सेवा प्रदान गरिएको

Nature of Case	Number
Rape Cases	21
Sexual Abuse	16
Physical Assault	3

- Out of 37 cases 21 were survivors of GBV and 16 were alleged perpetrators

२०८०/८१ vs २०८१/८२

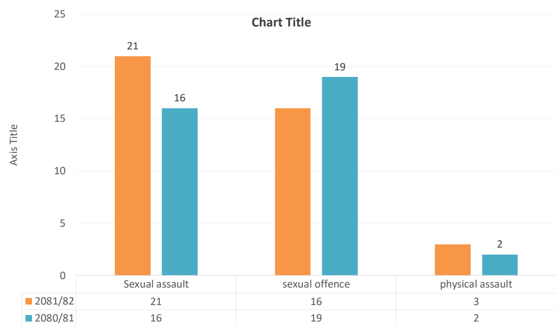

Role of Local Organizations, NGOs, & INGOs

- Community Awareness & Prevention
- Identification & Referral
- Psychosocial Counseling & Support
- Safe Shelter & Protection
- Economic Empowerment & Rehabilitation
- Legal Aid & Justice Support

पीडक र पिडितको उमेर अनुसारको विभाजन

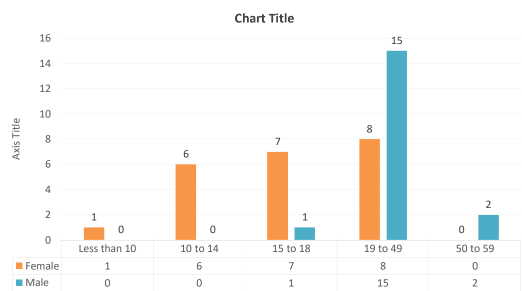

Awareness & Prevention

- Conduct community education on GBV and rights.
- Engage men, boys, and community leaders.
- Organize school-based programs to prevent GBV.

Role of Local Organizations, NGOs, and INGOs in GBV Response & Linkage with OCMC

Strengthening Multi-Sectoral Collaboration for GBV Survivors

Identification & Referral

- Identify GBV cases in the community.
- Refer survivors to the nearest OCMC for medical, legal, and psychosocial services.
- Train community volunteers and leaders on GBV referral pathways.

Psychosocial & Shelter Support

- Provide counseling before and after hospital visits.
- Operate safe homes for survivors at risk.
- Facilitate follow-up care after hospital discharge.

Referral & Joint Case Management

- Develop referral protocols and MoUs with OCMC.
- Participate in multi-sectoral case conferences.
- Follow up on cases after discharge.

Economic Empowerment & Legal Support

- Offer vocational training and livelihood programs.
- Assist in accessing social services and government schemes.
- Provide paralegal services and help survivors access justice.

Training & Resource Sharing

- Joint training programs with OCMC staff.
- Provide essential supplies and emergency materials.
- Share technical expertise and funding support.

Linking with OCMC

1. Formal Referral System
2. Joint Case Management
3. Training & Capacity Building
4. Resource Sharing
5. Data Sharing & Monitoring
6. Advocacy & Networking

Data Sharing & Advocacy

- Share non-identifiable data for GBV trend analysis.
- Monitor service effectiveness.
- Advocate for policy reform and better survivor services.

Conclusion

- Multi-sectoral coordination is essential for effective GBV response.
- NGOs, INGOs, and local organizations are key partners in survivor-centered care.
- Strong hospital-community linkages improve survivor safety, recovery, and justice.

आ.व २०८०/८१ को प्रगति

आ.व.२०८०।८१को स्वीकृत वजेट रु. १५,००,०००

हालसम्मको खर्च

१. तलव भत्ता चाड पर्व खर्च र पोशाक भत्ता - २,७०,०००।-

२ उपचार खर्च र अत्यावश्यक सेवा - १६,५४०।-

३. यातायात खर्च - २३,५००।-

४.अतिरिक्त सुबिधा - २९,२५० (१९५००+९७५०)

५. सामाग्री खरिद - १९,३९२।-

कुल जम्मा खर्च - ३५८६८२।-

OCMC संचालनको लागी भौतिक अबस्था

- १ कोठा सहितको भवनको ब्यबस्था
- परिक्षण कक्षका सामाग्री :– जाँच गर्ने टेवल १, अफीस टेवल १, दराज १, कम्प्युटर १,
- शौचालयको ब्यबस्थापन,
- बत्तीको ब्यबस्था
- टेलिफोन
- सामान्य चिकित्सक सामाग्रीहरुको ब्यबस्था
- उपचार सामग्रीहरुको ब्यबस्था :– (सामान्य औषधि, प.नि.सामग्री, खोप, टाका लगाउने (सिउने) आदि)
- कपडाहरुको ब्यबस्था :– (बिरामीले लगाउने, पिडितका कुनै लुगा च्यातिएमा वा दाग लागेमा फेर्न र स्यानेटरी प्याड)

आ.व २०८१/८२ को प्रगति

आ.व.२०८१।८२ को स्वीकृत वजेट रु. १५,००,०००

हालसम्मको खर्च

१. तलव भत्ता चाड पर्व खर्च र पोशाक भत्ता - ४,३४,०३०।-

२ उपचार खर्च र अत्यावश्यक सेवा + यातायात खर्च = ५०,०००।- *

३.अतिरिक्त सुबिधा - १८००।-

४. सामाग्री खरिद - ०।- *

कुल जम्मा खर्च - ४,८५,८३०।-

SWOT ANALYSIS (Done at beginning of FY 2081/82)	
Strengths	**Weaknesses**
1. Trained doctors 2. Trained nurses 3. Trained Psychosocial counselors 4. Adequate budget allocation 5. Logistics availability 6. Dedicated staff	1. One stop concept not materialised 2. lack of coordination with other stakeholders 3. Irregular meetings and discussions 4. Constricted space, limited privacy
Opportunities	**Threats**
1. possibility for extension of promotive and preventive activities 2. strong NGO presence and interests 3. technology facilitating coordination	1. Staff demotivation 2. Further space constriction 3. Skilled human resource jeopardized

गत आ.व २०८१/८२ को प्रगति

- उपचार खर्च सामाग्री खरिद : नि:शुल्क बाहेकका औषधी समेत नि:शुल्क प्रदान गरिने ।
- अत्यावश्यक सेवा : पुनर्स्थापनामा सहयोग गर्ने क्षेत्रहरु समन्वय समितिबाट निर्णय गर्नुपर्ने । पुनर्स्थापना अर्न्तगत बिउ पुँजी, सीप विकास तालिम, बालबालिकाका लागि शिक्षा, व्यवसायिक तालिम, केन्द्रमा खान बस्न लाग्ने खर्च आदि हुने ।

	विनियोजित खर्च शीर्षक र कृयाकलाप	विनियोजित खर्च शीर्षक र कृयाकलाप
१	परामर्श सेवा (तलब, चाडपर्व खर्च र पोशाक भत्ता)	४,६२,०००
२	नियमित बैठक र समीक्षा (समितिको बैठक भत्ता र खाजा खर्च)	१,००,०००
३	उपचार खर्च (औषधी खरिद, बाह्य सेवा एवं अन्य उपचार) र आवश्यक सामाग्रि खरिद	१,००,०००
४	अत्यावश्यक सेवा खर्च (पीडितको खाना, कपडा, कुरुवा व्यक्तिको सेवा खर्च लगायत)	१,५०,०००
५	चिकित्सक, सम्पर्क व्यक्ति, आमन्त्रित बिषय बिज्ञको लागि अतिरिक्त सुविधा खर्च	६०,०००
६	यातायात खर्च (पीडितलाई अस्पतालसम्म आउने जाने खर्च, आवश्यकतानुसार एम्बुलेन्स खर्च समेत)	५०,०००

Thank You

- “Together, we can create safer communities.”
- Questions / Discussions?

	विनियोजित खर्च शीर्षक र कृयाकलाप	विनियोजित खर्च शीर्षक र कृयाकलाप
७	रेफरल खर्च (पिडित र अभिभावक/सहयोगीलाई यातायात एवं खाना खर्च, पिडितको अन्य अस्पतालमा उपचारका लागि खर्च)	१,५०,०००
८	कार्यालय खर्च (टेलीफोन, संचार र स्टेशनरी खर्च)	२५,०००
९	पिडीतको उद्धार, राहत एवं पुनर्स्थापना खर्च (जीविकोपार्जन, क्षमता विकास, सशक्तिकरण, व्यवसायीक तालिम, बालबालिकाका लागि शिक्षा, समीक्षा गोष्ठी लगायत)	१,००,०००
१०	अस्पतालका कर्मचारी एवं स्वास्थ्यकर्मीको क्षमता विकास	५०,०००
११	प्रवर्द्धनात्मक तथा प्रतिरोधात्मक कार्यक्रम	२८,०००
१२	केन्द्र सुदृढीकरण खर्च	२,२५,०००
	जम्मा	१५,००,०००